

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONNING TASHQI SIYOSATI – MUSTAQIL DAVLATLAR HAMDO'STLIGI

Tajimirzayev Elyorbek

*Andijon davlat pedagogika instituti, Ijtimoiy gumanitar
fanlar kafedrası, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori,
PHD, dotsent, Ilmiy rahbar*

Baxtiyarov Bekzodbek Maxammadsoliyevich

*Andijon davlat pedagogika institute, ijtimoiy gumanitar
fanlarni o'qitish metodikasi tarix yo'nalishi magistranti*

*Bugun ko'z o'ngimizda dunyo siyosiy arxitekturasi tom ma'noda
o'zgarmoqda. Bu murakkab jarayonlarda o'zining katta o'rniga ega bo'lgan
tashkilotimiz davlatlari birgalikda hamjihat bo'lib harakat qilishi, vujudga kelayotgan
xavf-xatarlarga qarshi samarali yechimlar topishi muhimdir*

Sh.Mirziyoyev

Annotatsiya: 1991-yilda Sovet Ittifoqining parchalanishi Markaziy Osiyoda yangi mustaqil davlatlarning paydo bo'lishiga olib keldi. Ana shunday davlatlardan biri 1991-yil 31-avgustda mustaqillikka erishgan O'zbekiston Respublikasi bo'ldi. Keyingi yillarda O'zbekiston rahbariyati mamlakat suverenitetini o'rnatish va boshqa xalqlar bilan mutanosib tashqi aloqalarni rivojlantirishga asosiy e'tiborni qaratdi. Ushbu maqolada O'zbekistonning mustaqillikka erishganidan keyingi yillardagi tashqi siyosatga yondashuvi va ustuvor yo'nalishlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: davlat, mustaqillik, MDH, NATO, siyosatlar, tashkilotlar, BMT, diplomatik aloqalar

Аннотация: Распад Советского Союза в 1991 году привел к появлению новых независимых государств в Центральной Азии. Одной из таких стран стала Республика Узбекистан, получившая независимость 31 августа 1991 года. В последующие годы руководство Узбекистана сосредоточило усилия на установлении суверенитета страны и развитии сбалансированных внешних отношений с другими государствами. В данной статье анализируются подходы и приоритеты внешней политики Узбекистана в годы после обретения независимости.

Ключевые слова: государство, независимость, СНГ, НАТО, политика, организации, ООН, дипломатические отношения

Abstract: The collapse of the Soviet Union in 1991 led to the emergence of new independent states in Central Asia. One such country was the Republic of Uzbekistan, which gained independence on August 31, 1991. In the following years, the leadership

of Uzbekistan focused on establishing the country's sovereignty and developing balanced foreign relations with other nations. This article analyzes the approach and priorities of Uzbekistan's foreign policy in the years after independence.

Keywords: state, independence, CIS, NATO, policies, organizations, UN, diplomatic relations

Kirish:

O'zbekiston tashqi siyosatining birinchi maqsadlaridan biri uning mustaqil davlat maqomi va uning hududiy yaxlitligini xalqaro miqyosda tan olish edi. Shu maqsadda O'zbekiston boshqa davlatlar bilan diplomatik munosabatlar o'rnatish tashabbusi bilan chiqdi. 1991-yil oxiriga kelib O'zbekiston 60 dan ortiq Birlashgan Millatlar Tashkilotiga a'zo davlatlar tomonidan tan olindi. U 1992-yilda BMTga a'zo bo'lgan.

Amaliy tashrif bilan Bishkek shahrida bo'lib turgan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi Davlat rahbarlari kengashining navbatdagi majlisida ishtirok etdi. Kun tartibiga muvofiq, MDH doirasidagi ko'p qirrali munosabatlarning holati va istiqbollari yuzasidan fikr almashildi, amaliy hamkorlikning dolzarb masalalari muhokama qilindi. Davlatimiz rahbari o'z nutqida Hamdo'stlik doirasidagi o'zaro manfaatli hamkorlikni yanada kengaytirish bo'yicha qator tashabbuslarni ilgari surdi.

O'zbekiston Prezidenti mavjud imkkoniyatlarni birgalikda baholash va o'zaro muvofiqlashtirilgan choralar ko'rish uchun MDHdek noyob platformani ishga solish muhimligini alohida qayd etdi. Shu ma'noda, ko'p tomonlama hamkorlikning yangi uzoq muddatli kun tartibini ishlab chiqish maqsadida MDH mamlakatlarining yetakchi tahlil markazlari va ekspertlarining konferensiyasini tashkil etish taklif qilindi. Mamlakatimiz yetakchisi Hamdo'stlik mamlakatlarida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash zarurligini ta'kidladi.

O'zbekiston ham ikki tomonlama kelishuv va shartnomalar orqali qo'shni davlatlar bilan chegaralarini belgilash va mustahkamlash ustida ish olib bordi. Chegara muammolarining hal etilishi O'zbekistonning suveren davlat sifatidagi mavqeini xalqaro huquq doirasida mustahkamlashga yordam berdi.

O'zbekiston rahbariyati mustaqillikning ilk yillaridayoq bloklarga qo'shilmaslik siyosatini ilgari surdi. Mamlakat hech qanday harbiy ittifoqqa qo'shilishni yoki NATO yoki MDH kabi yirik kuch bloklari bilan rasman qo'shilishni xohlamadi. Buning o'rniga O'zbekiston boshqa davlatlarga nisbatan o'zaro manfaatdorlik, aralashmaslik va suverenitetni hurmat qilish tamoyillariga asoslangan muvozanatli va pragmatik yondashishni davom ettirdi.

U turli mintaqalardagi turli mamlakatlar bilan diplomatik, iqtisodiy va madaniy aloqalarni rivojlantirdi. Ushbu qo'shilmaslik pozitsiyasi O'zbekistonning tashqi

siyosatni ishlab chiqishdagi avtonomiyasini maksimal darajada oshirish va har qanday yagona tashqi sherikga qaramlikdan qochishga qaratilgan edi.

O'zbekiston Markaziy Osiyodagi geografik o'rnini hisobga olgan holda mintaqaviy hamkorlik va integratsiyani rivojlantirish muhimligini tan oldi. U Iqtisodiy Hamkorlik Tashkiloti (EKO) va Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) kabi mintaqa davlatlarini birlashtirgan tashkilotlarda faol ta'sischi rolini o'ynadi.

O'zbekiston suv-energetika resurslarini bo'lishish va Markaziy Osiyoni bog'lovchi transport infratuzilmasini rivojlantirish tashabbuslarida ham ishtirok etdi. Biroq, u etakchilikni ham tasdiqladi va mintaqaviy organlar ichida xorijiy ta'sirlarni muvozanatlashga harakat qildi. O'zbekistonning ustuvor yo'nalishlari qatoriga Markaziy Osiyo o'ziga xosligini mustahkamlash va mintaqa davlatlarining ishlariga tashqi aralashuvni yumshatish kiradi.

Sovet Ittifoqining parchalanishi O'zbekistonni boshqa sobiq Ittifoq respublikalari bilan yaqin iqtisodiy va ijtimoiy aloqalarga olib keldi. U Markaziy Osiyodagi qo'shni davlatlar hamda keng postsovet hududidagi davlatlar bilan, ayniqsa, savdo, transport, ta'lim va xavfsizlik kabi sohalarda pragmatik hamkorlikka intildi. Biroq O'zbekiston Rossiyaning Kollektiv Xavfsizlik Shartnomasi Tashkiloti (ODKB) va Yevroosiyo Iqtisodiy Ittifoqi (YEOI) kabi tashkilotlar orqali hukmron ta'sir o'tkazishga urinishlaridan ham ehtiyot bo'ldi.

Toshkent Moskva bilan umumiy manfaatli masalalar bo'yicha muloqot qilar ekan, o'zining mustaqilligi va qo'shilmaslik yondashuvini qo'llab-quvvatladi. Shuningdek, Ukraina, Ozarbayjon va Turkiya kabi davlatlar bilan hamkorlikni chuqurlashtirish orqali aloqalarni diversifikatsiya qildi.

O'zbekiston o'zining strategik jihatdan joylashgan, resurslarga boy davlat maqomini hisobga olgan holda jahonning yirik davlatlari tomonidan katta e'tiborga sazovor bo'ldi. U AQSh, Rossiya, Xitoy, Yevropa Ittifoqi davlatlari, Yaponiya, Hindiston va boshqa nufuzli hamkorlar bilan muvozanatli munosabatlarni rivojlantirdi. Iqtisodiy yordam va sarmoyani olqishlar ekan, O'zbekiston birorta ham xorijiy ishtirokchining assimetrik ustunlikka ega bo'lishiga yoki o'z hududidan o'z xavfsizligi manfaatlariga zarar yetkazuvchi faoliyat uchun foydalanishiga yo'l qo'ymaslikka ehtiyot bo'ldi.

Mamlakat ichki va mintaqaviy masalalarda mustaqillikni saqlab, globallashtirishdan foyda olishga qaratilgan ko'p vektorli siyosat olib bordi. Savdo, energetika, mudofaa, terrorizmga qarshi kurash, ta'lim, fan va madaniyat hamkorlik sohasidir.

Davlatimiz rahbari o'zaro investitsiyalarni rag'batlantirish va loyihalarni ilgari surish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar majmuini ishlab chiqish hamda MDH mamlakatlarining Sanoat kooperatsiyasi va innovatsion ishlanmalari forumini o'tkazish tashabbusini ilgari surdi.

Energetika va oziq-ovqat sohaslarida hamkorlik qilish, iqtisodiyotning tegishli tarmoqlarida ilg'or texnologiyalarni joriy etish va kooperatsiyani kuchaytirish masalalariga alohida e'tibor qaratildi. Oziq-ovqat xavfsizligi sohasidagi hamkorlik bo'yicha yangilangan dasturni hamda Agrosanoat majmuidagi kooperatsiyaning asosiy yo'nalishlari to'g'risidagi bitimni tayyorlash taklif qilindi.

O'zbekiston yetakchisi hududlararo hamkorlikni faollashtirish bo'yicha "yo'l xaritasi"ni tayyorlash tashabbusi bilan chiqdi, transport jihatidan o'zaro bog'liqlikni kuchaytirish, yo'lovchi va yuk tashishni ko'paytirish yuzasidan aniq chora-tadbirlarni ko'rsatib o'tdi. Global iqlim isishi oqibatlariga qarshi kurashishda sa'y-harakatlarni birlashtirish muhimligi qayd etildi.

Kelgusi yilda Samarqandda o'tkazilishi rejalashtirilgan BMT shafeligidagi Xalqaro iqlim forumi doirasida MDH makonidagi ekologik xavf-xatarlarga bag'ishlangan maxsus yalpi sessiyani tashkil etishga tayyorlik bildirildi. Gumanitar soha haqida so'z yuritilar ekan, 2024 yilda Hamdo'stlikning madaniy poytaxti deb e'lon qilingan Samarqand shahrida MDH madaniyat, san'at va kino haftaligini o'tkazish taklif qilindi.

Xulosa

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng o'tgan o'ttiz yillikda o'zini suveren davlat sifatida namoyon etish va jahon miqyosida mutanosib tashqi aloqalarni rivojlantirishning murakkab dinamikasini muvaffaqiyatli bosib o'tdi. Uning pragmatik yondashuvi milliy manfaatlar va avtonomiyalarni maksimal darajada oshirishga yordam berdi. O'zbekiston o'zaro manfaatli masalalar bo'yicha hamkorlikni davom ettirar ekan, Markaziy Osiyoda o'zining mustaqilligi va yetakchilik rolini ham tasdiqladi. Mamlakatning tashqi siyosatdagi muvozanatli va prinsipial pozitsiyasi uning Osiyo markazida barqarorlashtiruvchi kuch sifatidagi rolini shakllantirishda davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bakiev, A., & Yuldasheva, Z. (2020). QADIMGI SARQNING BESHINCHI TAVSULOTI. Nazariy va amaliy fanlar, (8), 39-45.
2. Allamuratov Sh.A. Istoriya amudarinского sudostroeniya Byulleten nauki va praktiki. 2020. T. 6. №10. S. 422-429.
3. Allamuratov S.A. 19-ASR OXIRI-XX ASR BOSCHLARIDA AMUDARYO FOTOTINING BUXORO AMIRLIGI IQTISODIYOT HAYOTIDAGI O'RNI //O'tmishga nazar jurnali. - 2019. - T. 21. - №. 2
4. Allamuratov S.A. O'rta Osiyo xalqlarining madaniy-diniy munosabatlarida Amudaryo suv yo'lining o'rni. O'tmishga nazar jurnali. - 2019. - T. 24. - №. 2. 23-29-betlar
5. Buronov A. K. O'zbekiston kasaba uyushmalari taraqqiyotining yangi davrida (2016-2020) //The American Journal of Social Science and Education Innovations. -2021. - T. 3. - №. 01. - S. 294-297.